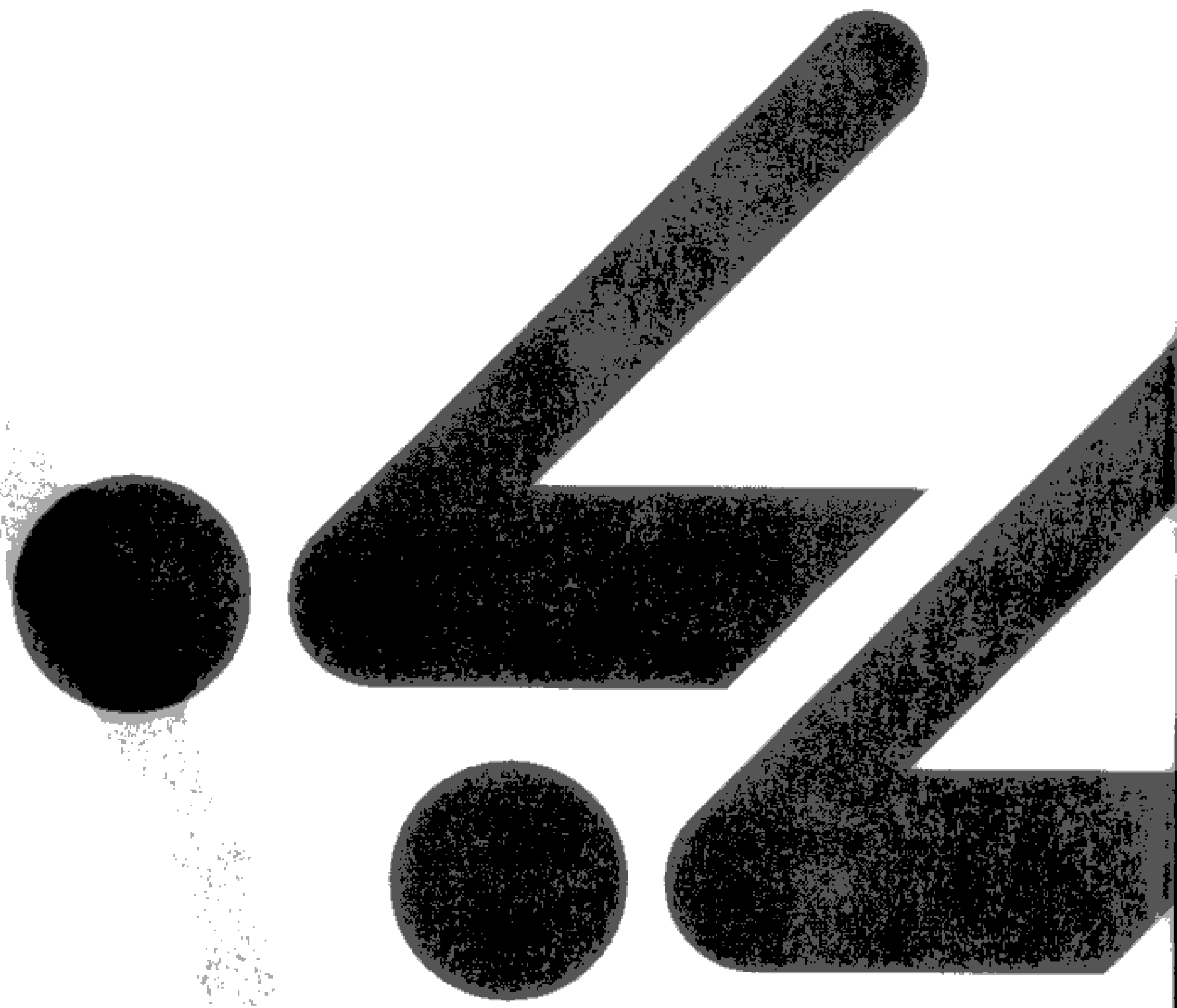

Σχεδιασμός

Ολυμπιακά Εικονογράμματα

Βαρκελώνη 1992
Λιλεχάμερ 1994
Ατλάντα 1996
Νάγκανο 1998
Σύδνεϋ 2000
Σαλτ Λέικ 2002
Αθήνα 2004
Τορίνο 2006
Πεκίνο 2008

Ολυμπιακά Εικονογράμματα

Σχεδιασμός και Σημειολογία

دكتور
مست.

Ολυμπιακά Εικονογράμματα

Σχεδιασμός και Σημειολογία

Τ.Ε.Α. ΑΘΗΝΑΙ
ΒΕΒΑΙΟ ΓΡΑΜΜ
Αρ. απ. 75178

Βαγγέλης Χατζηθεοδώρου

Εκδόσεις Παπασωτηρίου

Πρώτη έκδοση 2007
Κείμενα © Βαγγέλης Χατζηθεοδώρου,

Κεντρική Διάθεση:
Παπασωτηρίου Α.Ε.
Στουρνάρη 35, Αθήνα 106 82
Τ. +30 (210) 332 3300
Φ. +30 (210) 384 8254

Επιμέλεια Σχεδιασμού:
Paragraph Design, Ltd

Επιμέλεια Κειμένων:
Μιχάλης Κατσιμίτσος

Επιμέλεια Εκτύπωσης & Παραγωγής:
ΔΑΒΙΑΣ Ο.Ε.

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή του
παρόντος βιβλίου ή μέρος αυτού
με οποιοδήποτε μέσο, μηχανικό ή
ηλεκτρονικό, χωρίς την έγγραφη
εξουσιοδότηση του εκδότη.

Καταχωρημένο στην Εθνική Βιβλιοθήκη
της Ελλάδος με

ISBN: 978 960 7182 09 8

Περιεχόμενα

Πρόλογος [8]

Εισαγωγή [10]

1 Η αναγνώριση του σχεδιαστικού προβλήματος [14]

2 Τι μπορούμε να μάθουμε από το "ISOTYPE"; [28]

3 Η δημιουργία και η εξέλιξη των εικονογραμμάτων
μέσα από την ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων [36]

4 Φωτογραφικά ή αυθαίρετα σήματα
για τους Ολυμπιακούς Αγώνες; [140]

5 Επίλογος [147]

Παράρτημα [151]

Βιβλιογραφία [163]

Ευχαριστίες [169]

Πρόλογος

Το ερέθισμα για την παρούσα μελέτη δόθηκε το 1987, με την ανακοίνωση της υποψηφιότητας της Ελλάδας για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1996.

Το μεγάλο ερώτημα που είχε τεθεί εκείνη την εποχή ήταν αν η Ελλάδα θα μπορούσε πραγματικά να διοργανώσει ένα τόσο μεγάλο παγκόσμιο αθλητικό / πολιτιστικό γεγονός. Εκείνη τη χρονιά παρακολουθούσα το Β' έτος σπουδών του Γραφιστικού Πληροφοριακού Σχεδιασμού στο Harrow School της Αγγλίας.

Επειδή η όλη προσπάθεια με φόρτισε συναισθηματικά, με οδήγησε να ασχοληθώ με την πιθανή σηματοδότηση των Αγώνων της Αθήνας και να εστιάσω στα σχεδιαστικά ζητήματα που εγείρονταν σχετικά με τη λειτουργία των Αγώνων. Το πρώτο στάδιο της έρευνας και εντρύφησης στο θέμα ολοκληρώθηκε με την πτυχιακή μου εργασία, το 1989. Δεύτερο στάδιο της έρευνας αποτέλεσε η επαγγελματική εμπειρία που απέκτησα εργαζόμενος στη Διεύθυνση Εικόνας και Ταυτότητας για την προετοιμασία των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας το 2004.

Η έλλειψη επαρκών στοιχείων για την τεκμηρίωση της σχεδιαστικής ανάπτυξης από πλευράς της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής, η αδυναμία και η έλλειψη ευθύνης που επιδείχθηκε από την αρμόδια διεύθυνση, προκειμένου να συνταχθεί μια μελέτη για τη στρατηγική και τη διεύθυνση της επικοινωνίας από Έλληνες για τη σήμανση των Αγώνων του ΑΘΗΝΑ 2004 και, από την άλλη, η επιθυμία πολλών Ελλήνων γραφιστών να λάβουν μέρος σε αυτή τη διοργάνωση και στην ανάπτυξη του όλου προγράμματος σχεδιασμού, την εφαρμογή της σήμανσης

των Αγώνων, με ώθησαν να ασχοληθώ ξανά με το θέμα αυτό, καταγράφοντας το καθετί που έγινε στους προηγούμενους Ολυμπιακούς Αγώνες, αλλά και τα πιθανώς αδιερεύνητα θέματα που θα μπορούσαν να δώσουν λύση στο πρόβλημα της επικοινωνίας.

Πώς, όμως, φτάσαμε σήμερα στο σχεδιασμό των εικονογραμμάτων και ποια ήταν τα σχεδιαστικά ζητήματα που τέθηκαν για την ανάπτυξη και τη δομή τους; Αυτά είναι τα θέματα που προσπάθησα να καταγράψω για όλους όσοι δεν είχαν τη δυνατότητα να δουν και να ενημερωθούν, αλλά και για να αποτελέσουν σημείο αναφοράς για τους επόμενους σχεδιαστές των Ολυμπιακών Αγώνων, όπως επίσης και για όλους εκείνους που θα ασχοληθούν με σχεδιαστικά προβλήματα, ανάπτυξης μοντέλων επικοινωνίας, ανάλογα του μεγέθους αυτών.

Η σχεδιαστική μετεξέλιξη της επικοινωνίας επιβάλλει σε όλους εμάς τη διαρκή παρακολούθηση και καταγραφή των σχεδιαστικών δρωμένων.

Η πρακτική αυτή βοηθά τον κάθε νέο σχεδιαστή να παρακολουθεί τις εξελίξεις και να διευρύνει τους ορίζοντές του. Άλλωστε οι περισσότεροι σχεδιαστές χρειάζονται βοήθεια, αφού οι ακαδημαϊκές τους γνώσεις δεν είναι πάντα επαρκείς για τη σωστή ανάπτυξη του σχεδιασμού και οι πηγές πληροφόρησης είναι λιγοστές, όσον αφορά την κατεύθυνση και τη δόμηση των σχεδιαστικών τους προτάσεων.

Θα πρέπει να ομολογήσω ότι το όλο εγχείρημα παρουσίασε όχι λίγες δυσκολίες, ελπίζω όμως ότι ο κάθε νέος σχεδιαστής θα έχει τη δυνατότητα να κρίνει βασιζόμενος και στις δικές του εμπειρίες, ώστε να πράξει ανάλογα στις μετέπειτα σχεδιαστικές προκλήσεις που θα αντιμετωπίσει.

Εισαγωγή

Κάθε τέσσερα χρόνια, από το 1896, οι Ολυμπιακοί Αγώνες διοργανώνονται σε διαφορετική κάθε φορά χώρα, σε μια προσπάθεια αναβίωσης του πνεύματος του Ολυμπισμού, αλλά και εξάπλωσής του σε παγκόσμια κλίμακα.

Αθλητές από όλο τον κόσμο συμμετέχουν σε αυτό το γεγονός, το οποίο παράλληλα παρακολουθείται από ένα ένθερμο κοινό από όλες τις γωνιές της Γης, κάτι που υποστηρίζει τη διεθνή σημασία του για την προαγωγή των σωματικών και πθικών αξιών του ατόμου.

Πώς, όμως, οι άνθρωποι μπορούν να επικοινωνήσουν και να κατανοήσουν το βασικό πλαίσιο της ιδεολογίας των Αγώνων, όταν δεν έχουν την ικανότητα να μιλήσουν την ίδια γλώσσα; Μήπως υπάρχει κάποια παγκόσμια γλώσσα επικοινωνίας; Πώς είναι δυνατόν ένα μωσαϊκό εθνών, ανομοιογενές σε θέματα θρησκείας, φυλής, πολιτισμού, εκπαίδευσης, ενδιαφερόντων, ηλικίας και εμπειριών, να πληροφορηθεί σωστά; Σε αυτή την περίπτωση η επίτευξη της επικοινωνίας γίνεται δύσκολη, λόγω των παραπάνω διαφορών.

Στην προσπάθειά μας να μεταδώσουμε μηνύματα καθαρά προσωπικού χαρακτήρα, ανακαλύπτουμε ότι μεταδίδονται με τη βοήθεια αυτού που είναι ευρέως γνωστό ως παιδεία. Η παιδεία βοηθά στο να γινόμαστε κατανοητοί, αφού μας επιβάλλει τη χρήση όμοιων κωδίκων, με άλλα λόγια βιώνουμε τις ίδιες εμπειρίες.

Η χρήση των κωδίκων μας βοηθάει να κατανοήσουμε πώς μπορούμε να κατασκευάσουμε ένα σύστημα, το οποίο θα κάνει την επικοινωνία ευκολότερη. Παράλληλα, όμως, οφείλουμε να ανακαλύψουμε τον απλούστερο και

Κωδικές

είναι ουσιαστικά βήματα των οποίων οργανώνονται τα οφέλη και οι λειτουργίες των οργανισμών. Αυτά τα οφέλη διατίθενται από κανόνες, οι οποίοι να αποδίδουν οφέλη με άλλα της κοινότητας που χρησιμοποιούν αυτούς τους κωδικούς. Ένας από τους πιο κατανοητούς από όλους των κωδίκων συχνά φαίνεται στην κοινωνική διδασκαλία της επικοινωνίας.

ευκολότερο τρόπο επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων. Στο πλαίσιο αυτού του σπουδαίου θέματος δημιουργείται η ανάγκη επεξεργασίας των διαφορετικών ανά τον κόσμο γλωσσών, όπως και η ανάγκη μελέτης παλαιότερων νορμών επικοινωνίας που συγκλίνουν στη δημιουργία ενός κατανοητού από όλους εννοιολογικού συστήματος σημάτων με παγκόσμια απήχηση.

Κατά τη διάρκεια των Αγώνων συναντώνται λαοί από όλο τον κόσμο, με διαφορετικό πολιτιστικό υπόβαθρο. Αυτό μας οδηγεί στην ανάγκη επιστημονικής ανάλυσης της πολυμορφίας της επικοινωνίας. Η λύση σε ένα τέτοιου είδους πρόβλημα βρίσκεται στην εφεύρεση ενός συστήματος επικοινωνίας παγκόσμιας εμβέλειας, κάτι που μοιραία σημαίνει την ύπαρξη αντίστοιχα σχηματοποιημένων εμπειριών.

Πώς μπορούμε να πετύχουμε κάτι τέτοιο; Έχουμε, βέβαια, παλαιότερα μοντέλα-λύσεις, όπου η επικράτηση του εθνοκεντρισμού αποτέλεσε την κινητήρια δύναμη για τον ιμπεριαλισμό της κουλτούρας - την επιβολή της, με άλλα λόγια, σε άλλους λαούς.

Ποια τα χαρακτηριστικά κινήτρα της συνείδησης των εικονογράφων; Πρέπει να τα εξετάσουμε στα βασικά στάδια εξέλιξης της γραμμικής επικοινωνίας (εικονογράμματα) - γράμματα (φωνητικά σημεία) - ήχοι και σιωπή - ασύμβατο σύστημα της γραφής.

Εικονογράμματα

Σχέδια φυσικών αντικειμένων, αποσυνδεδεμένες και αποσπασματικές εικόνες, ιστορίες, τραγούδια, έπη συνδεδεμένα μεταξύ τους, αντικείμενα φτιαγμένα από την ανθρώπινη φύση. Σύμφωνα με αυτά, η σχέση μεταξύ λόγου και του κάθε φορά εικονιζόμενου αντικειμένου είναι ανύπαρκτη. Η αναγνώριση ενός εικονογράμματος είναι άμεσα συνδεδεμένη με το περιεχόμενο των υπόλοιπων πληροφοριακών στοιχείων που το περιβάλλουν.

Ιδεογράμματα

Μία συγκεκριμένη εικόνα, συμβατική και απλοποιημένη, επιλεγμένη ανάμεσα σε πολλές πειραματικές εικόνες ύστερα από συμφωνία ή από συνήθεια / έθιμο, η οποία έγινε ένα αμετάβλητο εικονογραφημένο σύμβολο του ονόματός της. Το όνομα του αντικειμένου (ή της πράξης του) ταυτίζεται στενά με την εικόνα. Η γραφή σε όλες τις γλώσσες έχει περάσει από αυτό το στάδιο ή έχει σταματήσει σε αυτό.

Φωνητικά σημεία

Συλλαβικά σημεία και σύμβολα. Κανονικοί / πραγματικοί αλφαβητικοί χαρακτήρες. Συμβατικά σύμβολα που αναπαριστούν βασικούς / πρωταρχικούς στοματικούς ήχους. Τα γράμματα στο αλφάβητό μας είναι απλοποιημένες αποδόσεις της εικονογραφημένης αρχής τους. Έχει εξαλειφθεί η ομοιότητα με τα πρωτότυπά τους με το πέρασμα του χρόνου. Αλλά κάθε γράμμα στο αλφάβητό μας ίσως ακόμη να αντιπροσωπεύει την εικόνα ενός ήχου.

Οι συνέπειες μιας τέτοιας κατάστασης υφίστανται ακόμη και σήμερα και είναι ιδιαίτερα εμφανείς στη μορφή των στερεότυπων εικόνων συγκεκριμένων φυλετικών ομάδων, τα μέλη των οποίων υποχρεώθηκαν να βιώσουν μια διαφορετική κουλτούρα: για παράδειγμα, ο πολιτιστικός ιμπεριαλισμός των αρχαίων Ελλήνων υπήρξε μια ιδιαίτερα επιτυχημένη τακτική. Όλοι τότε είχαν την υποχρέωση να μάθουν την ελληνική γλώσσα, να ασπαστούν την αντίστοιχη θρησκεία, αφού στην αντίθετη περίπτωση θα αποκαλούνταν "βάρβαροι". Ένα άλλο παράδειγμα συναντούμε κατά τη διάρκεια της Βρετανικής Αυτοκρατορίας, όπου όλοι, οι υποταγμένοι, λαοί είχαν την υποχρέωση να μελετούν τη Βίβλο στην αγγλική γλώσσα. Στις μέρες μας που διέπονται από το πνεύμα της μαζικής επικοινωνίας και της εγκαθίδρυσης πολυεθνικών οργανισμών, οι μεγάλες δυνάμεις έχουν προβεί σε μια αντίστοιχη απόπειρα ιμπεριαλισμού, με πρώτες τις ΗΠΑ, των οποίων τα πολιτιστικά προϊόντα, όπως, για παράδειγμα, ο Μίκυ Μάους που όλοι πλέον γνωρίζουμε, ή τα καταναλωτικά αγαθά, όπως η Κόκα Κόλα, επηρεάζουν το σύγχρονο τρόπο ζωής σε όλη την υφήλιο. Μία ανάλογη προσπάθεια είχε γίνει και από την πρώην Σοβιετική Ένωση, με στόχο την εξάπλωση της ιδεολογίας του Μάρξ και του Λένιν σε παγκόσμιο επίπεδο.

Προσωπικά, πιστεύω πως η δημιουργία ενός συστήματος επικοινωνίας παγκόσμιας εφαρμογής θα βοηθούσε στην εδραίωση ενός συστήματος σχεδιασμού, το οποίο θα διευκόλυνε τα μέγιστα την επικοινωνία μεταξύ των θεατών κατά τη διάρκεια των ολυμπιακών αγωνισμάτων.

Από την άλλη πλευρά, οφείλω να παραδεχτώ ότι η μελέτη δημιουργίας ενός τέτοιου συστήματος μου δίνει την ευκαιρία να προσεγγίσω ως σχεδιαστής υπεύθυνα τον τομέα της επικοινωνιακής ενημέρωσης. Για το λόγο αυτό θα κατευθυνθώ προς την εφαρμογή ενός ουσιαστικού και σταθερού εργασιακού τρόπου, παρά προς μια απλά διακοσμητική θεωρία στην έρευνα του τι είναι πληροφορία.

Στην αρχή αυτής της μελέτης, και ειδικότερα στο πρώτο και δεύτερο κεφάλαιο, επιχειρείται να προσεγγιστεί το πρόβλημα του σχεδιασμού στον τομέα της επικοινωνίας και να εξεταστούν τα επιμέρους ζητήματα που προκύπτουν από αυτό, όσον αφορά το σχεδιασμό των εικονογραμμάτων. Καταβάλλεται επίσης προσπάθεια να προσεγγιστεί η δεδομένη λύση των "ISOTYPE", όπου τα εικονογράμματα παρουσιάζονται ως ένα σύστημα, βάσει του οποίου παράγεται η "έννοια".

Στο τρίτο κεφάλαιο διερευνάται η εμπειρία από τους προγενέστερους Ολυμπιακούς Αγώνες σχετικά με τις εκάστοτε λύσεις που δόθηκαν από διάφορους σχεδιαστές στο επίμαχο πρόβλημα της επικοινωνίας. Στο τελευταίο κεφάλαιο γίνεται επίσης προσπάθεια να ανακαλυφθούν και άλλοι πιθανοί, εκτός των εικονογραμμάτων, τρόποι, οι οποίοι ενδεχομένως θα μπορέσουν να δώσουν λύση στο περίφημο επικοινωνιακό πρόβλημα, ιδιαίτερα αυξημένο κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων.

ISBN 960718209-X

9 789607 182098